

3. Myös vakiintuneessa käytössä olevat ilmaukset saattavat olla kirjaimellisesti ottaen epätäsmällisiä, lyhentyneitä. Asia on niin itsestään selvä, että emme helposti kiinnitä siihen huomiota. *Mustavalkoinen televisio* ei ole 'päältäpäin mustavalkoinen vastaanotin' vaan 'mustavalkoisen kuvan välittävä vastaanotin'. Saatamme kirjoittaa *sinisellä kuulakynällä*, joka on tarkemmin sanoen 'sinimustainen kuulakärkikynä'. Sanomme *lukea Mika Waltaria*, kun kysymys on 'Mika Waltarin teoksista'.

Monet ilmaukset ovat nähtävästi kulu-neet ajan mittaan lyhyemmiksi. Kun kuulemme ne tarpeeksi usein, emme käsitä asiaa enää kirjaimellisesti vaan jäljellä olevan ilmauksenosan merkitys laajentuu. Kehityksen edetessä voi eri ihmisten kieli-taju siten olla joissakin kohdin eri kannalla. Esim. termi *mustavalkoinen televisiolupa* 'mustavalkoisen television hallussapitolupa' on rakenteeltaan samanlainen kuin *sininen kuulakynä* mutta kielitajuni mukaan kuitenkin kömmähdyks. Jotkut tilapäiset lyhen-nökset kuolevat tietysti omaan mahdotto-muuteensa, mutta käyttökelpoisimmat niistä ja välistä muutkin alkavat vallata itsel-len elintilaa.

Luonnollista on, että pitempi ilmaus lyhenee helpommin kuin lyhyempi. Esim. *talvipopliini* 'talvipopliinitakki' tuntuu oie-van askelen lähempänä pääsyä asiatyyliin kuin *popliini* 'popliinitakki'. Sanomme normaalisti *rautakauppa* emmekä elliptisesti *rauta*; sen sijaan lyhentynyt yhdyssana *K-rauta* on aivan käypä.

Mahdollista on myös, että jonkin tarkoitteen nimi otetaan heti käyttöön jonkin ver-ran epätäsmällisenä. Ei siis sanota tarkoit-teesta kaikkea mahdollista vaan jotain sitä luonnehtivaa. Tarpeen vaatiessa voimme käyttää *palvelevaa puhelinta* eli soittaa 'puhe-linnumeroon, josta saa keskusteluapua'. *Metsäradio* on ollut 'metsätyöntekijöille tarkoitettu radio-ohjelma'.

Jonkinvertainen toistokaan ei ole sanot-tavalle juuri haitaksi; sen sijaan ilmauksen liiallinen tyypistyminen vaikeuttaa viestin perillemenoaa. Yhdeksi häiriytyneen kom-munikaation tunnusmerkiksi on esitetty se, että viestinnästä jätetään pois olennaisia

osia, siis luotetaan toisten ajatuksenluku-kykyyn. Mutta toisaalta onnistunut sanonnan lyhentäminen voi olla tehokastakin viestintää. Elämä olisi liian hankalaa, jos kaikki asiat pitäisi ilmaista täydelli-sesti.

Kaija Metsä-Heikkilä

Kielilautakunnan suosituksia

Termin- ja nimikysymyksiä

Päätettiin suosittaa Tšekkoslovakian tšekien asuttaman osavaltion nimeksi asua *Tšekki*, selvyuden vaatiessa *Tšekinmaa*.

Maaailman luonnon säätöön Suomen ra-hasto oli tiedustellut kielitoimiston kantaa sanaan *ekomuseo*. Lautakunta ei pitänyt sanaa hyvänä. Kysyjän esittämään tarkoi-tukseen suositettiin nimeä *Liehtalan museo-tila*.

Sosiaali- ja terveysministeriön tutkimus-osasto oli tiedustellut suomenkielistä nimi-tystä terveyden(huollon) taloudellista mer-kitystä tutkivalle tieteenalalle, josta ruot-sissa käytetään nimeä *hälsoekonomi* ja englan-nissa *health economics*. Esitetyistä vaihto-ehdoista lautakunta päätti suosittaa ilmaus-ta *terveystaloustiede* ja soveltuvin kohdin ilmausta *terveystalous*, vastaavia adjektiiveja *terveystaloustieteellinen* ja *terveystaloudellinen* sekä tutkijan nimityksiä *terveystaloustieteilijä*, *terveystaloustieteen tutkija* ja *terveystalouden tutkija*. Täsmällisemmän ilmauksen tarpeen suositettiin sanaliittoa *terveudenhuollon taloustiede*.

Tri Olli Nuutinen oli esittänyt, että Grön-lannissa puhuttavan eskimokielen nimeksi vahvistettaisiin suomessa *grönlanti*. Päätetiin suosittaa muiden pohjoismaisten kielten tavoin yleiskieleen nimeä *grönlanti*. Kieli-tieteellisissä yhteyksissä voidaan käyttää nimitystä *Grönlannin eskimo(kieli)*.

Kauppa- ja teollisuusministeriön ener-giaosasto oli tiedustellut ilmausten *energy management* ja *energy manager* suomenkielistä vastinetta. Lautakunta katsoi, ettei kysyt-jä englannin sanoja voida kääntää kaikis-sa tilanteissa samalla tavoin. Lautakunta

suositti käsitteen *energy management* vastineeksi ensisijaisesti sanaa *energiahuolto*; tarpeen ja selvyuden vaatiessa vastineena voisi olla *energia-asioista huolehtiminen*. Käsitteen *energy manager* yleiseksi vastineeksi suositettiin sanaa *energiapäällikkö*. Sen vaihtoehtoina voisivat olla *energiajohtaja* ja *energian käytöstä vastaava (henkilö)*.

Lautakunta yhtyi kielitoimiston esittämään kantaan, jonka mukaan Hotelli- ja ravintolaopiston liikkeenjohdollisen osaston tutkimuksen nimeksi suositetaan *kestimestarin* tutkintoa. Lehtitietojen mukaan tutkimuksen nimeksi aiotaan ottaa *restonomin* tutkinto, josta kielitoimisto oli erityisesti varoittanut.

Puolueiden nimen alkukirjain

Keskusteltiin siitä, olisiko Kielikellossa 1 (1968) esitettyä puolueennimien alkukirjainsuosituksista syytä muuttaa. Päätettiin pysyä edelleen suosituksen kannalla: »Puolueiden nimet kirjoitetaan tavallisessa tekstissä yleensä pienillä kirjaimilla ja vapaassa muodossakin (*kokoomus, kommunistit*), mutta jos tarkoitetaan rekisteröidyn yhdistyksen virallista nimeä, käytetään isoja alkukirjaimia.»

Virittäjän tilaajille

Kustannusten kohoamisen takia Virittäjän vuoden 1982 tilausmaksu joudutaan korottamaan 105 markkaan (ulkomaantilausten osalta 125 markkaan).

Kotikielen Seuran jäsenet saavat kuitenkin erityisedun: Virittäjän tilaushinta jäsenille on vain 70 markkaa. Lehteä tilattaessa on tällöin suoritettava samalla seuran vuoden 1982 jäsenmaksu 25 markkaa. Virittäjä + Kotikielen Seuran jäsenyys maksavat ensi vuonna siis yhteensä 95 markkaa. (Huom.: sääntöjen mukaan seurassa on vain henkilöjäseniä, ja jäseneksi pääsee »jokainen entinen tai nykyinen ylioppilas, joka suorittaa seuran vuosikokouksessa määrätyn jäsenmaksun».)

Vuosijäsenmaksun ja alennetun tilaushinnan voi maksaa suoraan toimitukselle mukavimmin postisiirtolomakkeella, joka seuraa Virittäjän tämän vuoden 3. vihkon mukana. Asiamiesten kautta lehteä ei voi tilata alennettuun hintaan.

Virittäjän toimitus toivoo lukijoiden käyttävän vilkkaasti hyväksien tätä jäsenetua. Sen ansiosta lehden asema liikevaihtoverotuksessa voidaan saada vankemmaksi, ja näin etu koituu pienentyneinä kustannuksina lopulta lukijoille.